

Intropluss –

en tilretteleggingsmodell for introduksjonsprogrammet

En modell bygget på erfaringer fra Sandnes kommune

Bakgrunn

Sandnes kommune ønsket større måloppnåelse etter endt introduksjonsprogram ved å fokusere på deltakere som står i fare for å få stans i programmet, har omfattende fravær eller avslutter introduksjonsprogrammet uten måloppnåelse på grunn av utfordringer med psykisk helse.

I IMDi-prosjektet "Sammen når vi målet" - som vi senere valgte å kalle Intropluss - har 15-18 introdeltakere, både menn og kvinner, deltatt i 2020 og 2021. Det har vært en sammensatt målgruppe bestående av personer med forskjellige nasjonaliteter og utdanningsnivå.

En tverrfaglig sammensatt prosjektgruppe har arbeidet i tett samarbeid rundt og med deltakerne. Tett oppfølging og tilgjengelighet har vært viktige stikkord. Fokuset har vært rettet på hvilke ressurser deltakeren har, og hva han eller hun kan mestre, tross utfordringene knyttet til helse. Poenget har vært å få til tilrettelegging for økt livsmestring gjennom felleskap, tilhørighet, medbestemmelse og informasjon.

Intropluss-modellen rommer både hvordan kommunen planlegger ankomst av flyktninger med helseutfordringer, om hvordan ansatte i Flyktingenheten organiserer seg og arbeider i tett samarbeid med andre enheter i kommunen etter bosetting og før oppstart i introduksjonsprogrammet, og deretter om hvordan deltaker selv aktivt medvirker i utformingen og tilretteleggingen av introduksjonsprogrammet og følgelig selv bidrar til hvordan kvalifiseringsløpet mot sluttmålet kan sikres.

Hele kommunen bosetter. Tidlig kartlegging og tverrfaglig innsats.

Før ankomst

Kartleggingsinformasjon og helseopplysninger studeres nøye før kommunen aksepterer tildeling. Etter akseptert tildeling, foretar Flyktingenheten følgende overordnede koordineringsoppgaver for å planlegge og forberede bosettingen:

- Følgende enheter i kommunen informeres om at tildeling er akseptert:
 - Kommuneoverlegen
 - Boligtjenesten
 - Nav
 - Helsestasjon for asylsøkere og flyktninger
 - Voksenopplæringen
 - Fagstab skole og oppvekst (hvis barn i familien)
- Ved behov, kontaktes andre relevante enheter i kommunen, gjerne via den såkalte samordningsenheten, å forberede bosettinger:
 - Ergo- og fysioterapienhet
 - Enhet for hjemmetjenester og rehabilitering

- Barne- og familieenheten (hvis enslige mindreårige)
- Når konkrete, **alvorlige** helseutfordringer foreligger arbeider Flyktningsenheten i samarbeid med kommuneoverlege for å sikre tildeling av fastlege før ankomst. Målet er å legge grunnlag for tidlig undersøkelse og kartlegging, og eventuelt snarlig henvisning til spesialisthelsetjenesten eller sykehus.

Inkluderingssteam

Flyktningsenhetens Inkluderingssteam følger opp flyktninger og familier med konkrete helseutfordringer. Dette teamet består av programrådgivere og integreringsveiledere, samt psykiatrisk sykepleier, aktivitetsveileder, frivillighetskoordinator og saksbehandlere for ekstratilskudd. Målet er å sikre tverrfaglig og helhetlig oppfølging fra første bosettingsdag.

Etter ankomst

Flyktningsenhetens integreringsveileder møter flyktningene ved ankomst til kommunen

- Integreringsveileder bruker en kartlegging- og oppfølgingsplan fra første bosettingsdag etter ankomst.
- Kartleggingen avdekker blant annet akutte behov og er en påminner for å eventuelt søke ekstratilskudd.
- Dersom integreringsveileder i sine samtaler med flyktningen får informasjon knyttet til helseutfordringer, tar han eller hun kontakt med fagleder og ansvarlig for ekstratilskudd for råd og videre oppfølging.
- Integreringsveiledere og miljøarbeidere følger flyktningene til de fleste avtaler i den første tiden etter bosetting.

Tidlig kartlegging av helsetilstand

- Helsesykepleierne for asylsøkere og flyktninger gjennomfører kartlegging av helsestatus, inklusive tuberkuloseundersøkelse, tilbud om blodprøvescreening, vaksinasjonsstatus og behov for henvisning knytta til ulike helseutfordringer.
- Det gis informasjon om fastlegeordningen, taushetsplikt og helsesystemet i Norge, og det bestilles førstegangsundersøkelse hos fastlege.
- For barn gjennomføres egen, utvidet helsekartlegging.
- Ved behov settes det opp oppfølgingsavtaler og samarbeid med andre instanser.

Løpende dialog mellom helsesykepleier og integreringsveileder

- Etter gjennomført samtale og kartlegging hos helsesykepleier kontaktes integreringsveileder i Flyktningsenheten hvis behov. For eksempel:
 - Behov for hjelp til å handle på apoteket
 - Hvis det foreligger behov for fastlege fort
 - Annet bekymringsverdige
 - Dersom flyktningen selv uttrykker ønske om oppfølging, og som helsesykepleierne har fått tildeling til å videreformidle til integreringsveileder.
- Helsesykepleier tar kontakt når rekvisisjon for blodprøver er klar, samt timeavtale for røntgen.
- For øvrig opprettholder helsesykepleier og integreringsveileder dialog dersom en eller begge parter vurderer at flyktningen har behov for flere samtaler.

Helsesamtaler

- Psykiatrisk sykepleier i Flyktningsenheten har en sentral rolle i første bosettingsfase. Gjennomfører såkalte helsesamtaler med de nybosatte (etter samtale med helsesykepleierne, og helst også etter første møte med fastlege), med fokus på følgende områder:
 - At helse er både fysisk, psykisk, sosial og åndelig.
 - Om norsk syn på helse.
 - At arbeid med psykisk helse er en langvarig prosess og at, muligens, andre enheter i/utenfor kommunen bør kobles på.
- Behov for oppfølgingssamtaler defineres etter første samtale.
- Behov for henvisning til øvrige helsetjenester i kommunen vil kunne defineres.

Kjerneteam rundt deltakere med behov for tett oppfølging og tilrettelegging

Med utgangspunkt i konkrete og definerte behov etablerer Inkluderingssteamet **et kjerneteam** rundt deltaker. Fokuset er tett, tilrettelagt og helhetlig oppfølging og høy grad av tilgjengelighet. Målet er å skape trygghet. Psykiatrisk sykepleier inngår fast i kjerneteamet hvis behov.

Verdien av tilstedeværelse. Tverrfaglig og hyppig oppfølging.

Fulltids- eller deltidsprogram

Programrådgiver har ansvar for at deltakere i introduksjonsprogrammet til enhver tid har et innhold i programmet som er relevant ifht definert slutt mål. Deltakere med helseutfordringer skal vurderes for tilrettelagt introduksjonsprogram. Det betyr at et tilrettelagt introduksjonsprogram bør inneholde elementer som bidrar både til læring og fremskritt, og som samtidig ivaretar og styrker helsetilstanden til deltaker slik at måloppnåelse er innenfor rekkevidde.

Hovedregelen er at lovens krav om fulltidsprogram skal oppfylles. Sandnes kommune gjorde i 2020 og 2021 unntak fra hovedregelen om fulltidsprogram og tilbød enkelte deltakere i introduksjonsprogrammet redusert timeplan. Dette ble gjort etter en grundig vurdering og var tidsbegrenset. *Sandnes kommune har dispensasjon fra Kunnskapsdepartementet til å gjøre unntak fra lovkravet ut 2023 for deltakere i prosjektet.*

Med målrettet og eventuelt tidsavgrenset bruk av deltidsprogram kan deltakere med omfattende helseutfordringer og stor fraværspromatikk likevel gjennomføre introduksjonsprogrammet og oppnå sitt slutt mål i programmet.

Deltakers medvirkning for å definere tilrettelagt innhold i programmet

Når behov for tilrettelagt introduksjonsprogram er fastslått, vurderer kjerneteamet sammen med deltaker hvilke tiltak som er relevante for at definert slutt mål skal kunne nås.

Samtalene med deltaker gjennomføres med følgende målsetning:

- Å forklare hva et tilrettelagt program kan bety og innebære.
- Å definere hva som konkret kan tilbys fra kommunens side og hva som vil kreves av innsats fra deltakeren selv.

Samtalene gjennomføres med fokus på:

- Å identifisere deltakers ressurser, tross utfordringer knyttet til helse (risiko- og resiliensfaktorer).

- Å tilrettelegge for økt livsmestring gjennom fellesskap, tilhørighet, medbestemmelse og informasjon.
- Å vurdere eventuell psykisk og fysisk sykdom og kognitiv funksjon med hensikt å henvise til videre utredning og behandling hvis behov.

Det er helt sentralt at samtalene er basert på prinsippene om dialog og at flere ressurspersoner er involvert, er tett på og kjenner deltakeren godt.

Helse kan være viktig for valg av slutt mål

Tidlig kompetansekartlegging og karriereveiledning for å definere ønsket slutt mål for introduksjonsprogrammet er viktig. Helse kan ha betydning for valg av slutt mål, og det er nødvendig med tidlig kartlegging av behov for best mulig å tilrettelegge for måloppnåelse.

Evaluering

Etter loven skal deltakers individuelle plan evalueres etter behov, jevnlig og ved vesentlig endring i deltakers livssituasjon. For deltakere med tilrettelagt introduksjonsprogram bør evalueringene skje hyppig og effekten av ulike tilretteleggingstiltakene må evalueres kontinuerlig. Målet er et til enhver tid best mulig tilrettelagt program.

Fravær og/eller sykmelding tross tilrettelagt introduksjonsprogram

Hvis deltaker blir sykemeldt eller trenger permisjon pga sykdom, tilrettelegger kommunen for aktivitet (og bidrag fra hele kjerneteamet):

- Fokus på hvilke aktiviteter som kan gjennomføres under sykemeldingsperioden og som kan bedre livskvalitet og helsesituasjon generelt.
- Eventuelt samarbeidsmøter med fastlege eller andre behandlere for å definere et godt tilretteleggingstilbud.
- Evt henvisning til andre oppfølgingstilbud.

Eksempler på tilretteleggingstiltak:

For å tilrettelegge programmet og bidra til økt måloppnåelse for deltakere i introduksjonsprogrammet med helseutfordringer, tilbyr kommunen et variert utvalg av tiltak, i tillegg til norskopplæring, grunnskole eller videregående skole, språkpraksis, arbeidspraksis eller arbeid.

Tilgjengelighet og samtaler ved behov

- Et Intro+rom som er åpent hele dagen (prioritert tilstedeværelse av personell før skoletid og i friminuttene)
- Samtaler, veiledning og oppfølging etter behov som øker livsmestring (hjemme, ute og/eller på skolen)

Frivillighet og vennskap

- Kontakt med frivillige organisasjoner: Språkvenn, turvenn o.l.
- Leksehjelp / norsktrening i grupper med frivillige, ansatte i Flyktningeheten og lærere
- Én til én oppfølging/leksehjelp med frivillig

Gruppeaktiviteter

- Ungdomsgruppe med mål å bygge vennskap og trygghet, ha opplevelser om fellesskap, og få økt innblikk i det norske samfunnet, o.l.

- Foreldre/familiegruppe med mål å bygge vennskap og trygghet, ha opplevelser om fellesskap, og få økt innblikk i det norske samfunnet, o.l.

Tilrettelagt norskopplæring

- Tilrettelagt yrkesnorsk på skolen som forberedelse til arbeid
- Tilrettelagt praksisplass
- Én til én oppfølging med lærer på skolen
- Ekstralærer i klassen
- Tilrettelagt undervisning utenfor klasserom
- Digital hjemmeundervisning (både grunnskole og norsk)
- Egenstudie
- Hjemmeundervisning (både grunnskole og norsk)

Behandling som innhold i programmet

- Fysioterapi
- Trening
- Livstils- og mestringskurs i regi av kommunale enheter

Etter den nye integreringsloven skal alle deltakere ha kurs i livsmestring. Deltakere som har eller får barn mens de er i introduksjonsprogrammet, skal delta på kurs i foreldreveiledning. Tidspunktet for gjennomføring av dette drøftes og evt tilrettelegging vurderes.